

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

28 päivänä lokakuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Direktiivi 2014/42/EU – Soveltamisala – Kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta ilman rikostuomiota

Asiassa C-319/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Sofijski gradski sad (Sofian alioikeus, Bulgaria) on esittänyt 2.4.2019 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 17.4.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo

vastaan

ZV,

AX ja

”Meditsinski tsentar po dermatologia i esteticzna meditsina PRIMA DERM” OOD,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: toisen jaoston puheenjohtaja A. Prechal, joka hoitaa kolmannen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi (esittelevä tuomari) ja N. Wahl,

julkisasiamies: A. Rantos,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, edustajanaan S. Tsatsarov,

* Oikeudenkäyntikieli: bulgaria.

- ZV, AX ja ”Meditsinski tsentar po dermatologia i estetichna meditsina PRIMA DERM” OOD, edustajinaan S. Kostov ja G. Atanasov, advokati,
- Bulgarian hallitus, asiamiehinään T. Mitova ja M. Georgieva,
- Tšekin hallitus, asiamiehinään M. Smolek, J. Vlácil ja T. Machovičová,
- Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi N. Nikolova, I. Zaloguín ja M. Wilderspin, sittemmin N. Nikolova ja I. Zaloguín,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa 3.4.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/42/EU (EUVL 2014, L 127, s. 39 ja oikaisu EUVL 2014, L 138, s. 114) ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 17 ja 48 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty menettelyssä, jossa vastakkain ovat yhtäältä Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo (korruption torjuntaan ja lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitsemiseen liittyvistä asioista vastaava lautakunta, Bulgaria; jäljempänä konfiskaatiolautakunta) ja toisaalta ZV, AX ja ”Meditsinski tsentar po dermatologia i estetichna meditsina PRIMA DERM” OOD ja jossa on vaadittu ZV:n ja tämän perheenjäsenten väitetyksi lainvastaisesti hankiman omaisuuden menetetyksi tuomitsemista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2014/42 johdanto-osan 9, 15 ja 22 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
”(9) Tämän direktiivin tarkoituksena on tarkistaa [rahanpesusta, rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn tunnistamisesta, jäljittämistä, jäädyttämisestä tai takavarikoimisesta ja menetetyksi tuomitsemisesta 26.6.2001 tehdyn] puitepäätöksen 2001/500/YOS [(EYVL 2001, L 182, s. 1)] ja [rikoksen tuottaman hyödyn ja rikoksella saadun omaisuuden sekä rikoksentekovälineiden menetetyksi tuomitsemisesta 24.2.2005 tehdyn neuvoston] puitepäätöksen 2005/212/YOS [(EUVL 2005, L 68, s. 49)] säännöksiä ja laajentaa niiden soveltamisalaa. Nämä puitepäätökset olisi osittain korvattava niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä direktiivi sitoo.

– –

(15) Rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn, tai rikoksentekevälaineiden tai rikoshyödyn arvoa vastaavan omaisuuden menetetyksi tuomitsemisen olisi oltava mahdollista rikoksesta annetun lainvoimaisen tuomion perusteella. Myös asianosaisen poissa ollessa toteutetut menettelyt voivat johtaa tällaiseen lainvoimaiseen tuomioon. – –

– –

(22) Tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä. Se ei estä jäsenvaltioita säätämästä kansallisessa lainsäädännössään laajemmista valtuuksista, mukaan lukien esimerkiksi niiden todisteita koskevien sääntöjen osalta.”

4 Direktiivin 2014/42 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä vahvistetaan vähimmäissäännöt, joiden nojalla omaisuus voidaan jäädyttää sen mahdollista myöhempää menetetyksi tuomitsemista varten tai tuomita menetetyksi rikosasiassa.”

5 Direktiivin 2014/42 3 artiklan sanamuoto on seuraava:

”Tätä direktiiviä sovelletaan seuraavissa välineissä tarkoitettuihin rikoksiin:

a) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla tehty sellaisen lahjonnan, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, torjumista koskeva yleissopimus – –, jäljempänä ’virkamiesten lahjontaa koskeva yleissopimus’ [(EYVL 1997, C 195, s. 1)] – –

– –”

6 Direktiivin 2014/42 4 artiklan, jonka otsikko on ”Menetetyksi tuomitseminen”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta rikoksentekevälaineet ja rikoshyöty tai rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn arvoa vastaava omaisuus voidaan tuomita joko kokonaan tai osittain menetetyksi rikoksen johdosta annetulla lainvoimaisella tuomiolla, joka voidaan antaa myös menettelyssä, jossa asia tutkitaan ja ratkaistaan vastaajan poissaolosta huolimatta.”

Bulgarian oikeus

7 Laki lainvastaisesti hankitun omaisuuden tuomitsemisesta valtiolle menetetyksi (Zakon za otnemane v polza na darzhavata na nezakono pridobito imushtestvo, DV nro 38, 18.5.2012; jäljempänä menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annettu laki), joka tuli voimaan 19.11.2012, kumottiin korruptionvastaisista toimista ja laittomasti hankitun omaisuuden tuomitsemisesta valtiolle menetetyksi annetulla lailla (Zakon za protivodeystvie na korupsiata i za otnemane na nezakono pridobitoto imushestvo, DV nro 7, 19.1.2018), mutta kuten Sofiyski gradski sad (Sofian alioikeus, Bulgaria) on ennakkoratkaisupyynnössään todennut, sitä sovelletaan *ratione temporis* nyt käsiteltävässä asiassa.

8 Menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain 1 §:ssä säädettiin seuraavaa:

”1) Laittomasti hankittu omaisuus tuomitaan valtiolle menetetyksi tässä laissa säädettyjen edellytysten täytyessä ja tässä laissa säädettyjen menettelyjen mukaisesti.

2) Edellä 1 momentissa tarkoitettua omaisuutta on omaisuus, jota ei voida todeta saadun laillisesta lähteestä.”

9 Lain 2 §:ssä säädettiin seuraavaa:

”Tämän lain nojalla vireille pantu menettely toimitetaan riippumatta tutkinnan kohteena olevaa henkilöä ja/tai häneen sidoksissa olevia henkilöitä vastaan vireille pannusta rikosoikeudellisesta menettelystä.”

10 Lain 22 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Asianomaisen aluehallintoviranomaisen johtaja aloittaa päätöksellään tämän lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitetun tutkinnan, jos henkilöä epäillään tai syytetään seuraavissa säännöksissä mainituista rikoksista:

Rikoslain [(Nakazatelen kodeks)]

--

8. 201–203 §

--

20. 282, 283 ja 283a §

--”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 11 Voenna okrazhna prokuratura – Sofia (Sofian alueen sotilastuomioistuimen syyttäväviranomainen, Bulgaria; jäljempänä syyttäjä) ilmoitti konfiskaatiolautakunnalle, että ZV:tä vastaan oli aloitettu rikosoikeudellinen menettely sellaisen rikoksen perusteella, josta säädetään rikoslain 282 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä yhdessä rikoslain 282 §:n 1 momentin kanssa.
- 12 ZV:tä syytetään siitä, että hän on 29.11.2004–10.9.2014 Sofiassa (Bulgaria) sijaitsevan Voennomeditzinska Akademian (yliopistollinen sotilassairaala) iho- ja sukupuolitautilien ja allergologian osaston johtavana virkamiehenä tehnyt oikeustoimia, jotka ylittivät hänelle hänen virka-asemansa perusteella kuuluvat toimivaltuudet, hankkiakseen aineellista etua itselleen tai DERMA PRIM-MK OOD -nimiselle yhtiölle, jonka pääosakas hän oli.
- 13 ZV:tä vastaan on parhaillaan vireillä rikosoikeudenkäynti Sofiyski voenen sadissa (Sofian alueen sotilastuomioistuin, Bulgaria).
- 14 Syyttäjän ilmoituksen perusteella konfiskaatiolautakunta käynnisti ZV:tä koskevan tutkinnan menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain 22 §:n mukaisesti.
- 15 Tutkintamenettelyn päätteeksi lautakunta totesi, että yhtäältä ZV:n ja hänen puolisonsa varallisuuden ja toisaalta heidän tulojensa välillä oli merkittävä epäsuhta. Tällä perusteella se esitti 18.1.2017 ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vaatimuksen ZV:n ja sellaisten

- luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden, joiden katsotaan olevan sidoksissa ZV:hen tai hänen määräysvallassaan, lainvastaisesti hankkiman omaisuuden tuomitsemisesta valtiolle menetetyksi.
- 16 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin määräsi lautakunnan vaatimuksesta turvaamistoimenpiteistä sen omaisuuden osalta, jonka menetetyksi tuomitsemista oli vaadittu.
 - 17 Pääasian vastaajat ovat esittäneet, että kanne ei täytä tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä, koska menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annettu laki on direktiivin 2014/42 vastainen. He väittävät, että direktiiviä sovelletaan myös muissa kuin rikosasioissa ja ettei sitä ole saatettu asianmukaisesti osaksi Bulgarian oikeutta muun muassa siksi, ettei kyseisessä laissa säädetä menettelyllisistä takeista vastaajille ja kolmansille, joihin sovelletaan turvaamistoimenpiteitä tai lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitsemista koskevia sääntöjä.
 - 18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa ensinnäkin, että menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain 2 §:ssä säädettiin nimenomaisesti, että siviilituomioistuimessa vireille pannun menetetyksi tuomitsemista koskevan menettelyn kulku ei riipu tutkinnan kohteena olevaa henkilöä tai häneen sidoksissa olevia tai hänen määräysvallassaan olevia henkilöitä vastaan aloitetusta rikosoikeudellisesta menettelystä. Kansallisen oikeuskäytännön mukaan näet jo pelkästään se, että henkilöä epäillään rikoksesta, on riittävä edellytys häneen kohdistuvan tutkinnan aloittamiselle. Tämän lain nojalla vireille pannut menettelyt toimitetaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan riippumatta siitä, onko tutkinnan kohteena oleva henkilö tuomittu lainvoimaisella tuomiolla.
 - 19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tämän jälkeen, että todistustaakka käännettiin menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetulla lailla. Sen mukaan riittää siis, että konfiskaatiolautakunta tuo esiin todennäköisiä syitä olettaa, että omaisuus on hankittu lainvastaisesti. Kansallinen lainsäätäjä on siis muotoillut olettan, jonka mukaan sellaisen omaisuuden hankinta katsotaan lainvastaiseksi, jonka alkuperää ei ole kyetty vahvistamaan tai jonka alkuperästä ei ole näyttöä, ja ottanut käyttöön käsitteen ”varallisuudessa ilmenevä epäsuhta”, joka yksin riittää ratkaisevaksi näytöksi siitä, että kyse on lainvastaisesti hankitusta omaisuudesta. Menetetyksi voidaan näin tuomita paitsi rikollisella teolla tai törkeällä hallinnollisella rikkomuksella hankittu omaisuus myös sellainen omaisuus, jonka alkuperää ei ole kyetty vahvistamaan tai jonka alkuperästä ei ole näyttöä.
 - 20 Kyseinen tuomioistuin toteaa lopuksi, että vaikka omaisuuden menetetyksi tuomitsemista koskevaa vaatimusta on käsiteltävä siviiliprosessia koskevien oikeussääntöjen mukaisesti, lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitsemista koskeva toimenpide on luonteeltaan rikosoikeudellinen ja kuuluu direktiivin 2014/42 soveltamisalaan.
 - 21 Koska menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetussa laissa ei säädetä direktiivissä 2014/42 edellytetyistä vähimmäistakeista, se on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tämän direktiivin vastainen. Se katsoo myös, että kyseiselle henkilölle asetettu todistustaakka on kohtuuton ja näin myös perusoikeuskirjan 48 artiklan vastainen.

22 Sofiyski gradski sad ei kuitenkaan ole varma direktiivin 2014/42 säännösten tulkinnasta, minkä vuoksi se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitseminen [direktiivissä 2014/42] tarkoitettu rikosoikeudellinen toimenpide vai onko se siviilioikeudellinen toimenpide, jos
- a) kansallisessa lainsäädännössä omaisuuden menetetyksi tuomitsemisen tavoitteeksi on vahvistettu yleisesti estää mahdollisuuksia hankkia omaisuutta laittomasti ja määrätä siitä, eikä omaisuuden menetetyksi tuomitseminen edellytä rikokseen tai muuhun rikkomukseen syyllistymistä ja välitöntä tai välillistä yhteyttä rikkomuksen ja hankitun omaisuuden välillä
 - b) menetetyksi tuomitsemisen uhka ei kohdistu yksittäiseen omaisuuserään vaan i) tutkinnan kohteena olevan henkilön koko omaisuuteen, ii) kolmansien osapuolten (luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden) varallisuuteen, jonka tutkinnan kohteena oleva henkilö on hankkinut vastiketta vastaan tai vastikkeetta, ja iii) tutkinnan kohteena olevan henkilön ja kolmansien osapuolten sopimuskumppanin varallisuuteen
 - c) ainoa edellytys omaisuuden menetetyksi tuomitsemiselle on oletama, joka ei ole kumottavissa ja jonka mukaan lainvastaisena on pidettävä kaikkea omaisuutta, jonka laillista alkuperää ei voida näyttää toteen (ilman aiemmin annettua määritelmää käsitteille ’laillinen/lainvastainen alkuperä’)
 - d) tilanteessa, jossa tutkinnan kohteena oleva henkilö ei esitä näyttöä hankkimansa omaisuuden alkuperästä, kaikkien asianomaisten henkilöiden (tutkinnan kohteena oleva henkilö, kolmannet osapuolet ja heidän aiemmat sopimuskumppaninsa) hankkiman omaisuuden laillisuus määritetään uudelleen takautuvasti 10 vuoden ajalta, kun kyseisen varallisuuden saamisajankohtana tällaista lakiin perustuvaa näyttövelvoitetta ei ollut?
- 2) Onko [direktiivin 2014/42] 8 artiklassa omaisuuden omistajille ja kolmansille osapuolille vahvistettuja oikeuksia koskevia vähimmäisvaatimuksia tulkittava siten, että ne sallivat kansallisen lainsäädännön ja kansallisen oikeuskäytännön, joiden mukaan omaisuuden menetetyksi tuomitseminen ei edellytä [direktiivin 2014/42] 4, 5 ja 6 artiklassa säädettyjen edellytysten täyttymistä, jos rikosoikeudellinen menettely asianomaista henkilöä vastaan on päätetty (kansallisen tuomioistuimen vahvistuksella), koska kyse ei ole rikoksesta, tai jos asianomainen henkilö on vapautettu syyttömänä?
- 3) Erityisesti: onko [direktiivin 2014/42] 8 artiklaa tulkittava siten, että kyseisen säännöksen sisältämiä takeita, jotka koskevat sellaisen rikoksesta tuomitun oikeuksia, jonka omaisuus tuomitaan menetetyksi, on sovellettava myös nyt kyseessä olevan kaltaisessa menettelyssä, joka käydään samanaikaisesti rikosoikeudellisen menettelyn kanssa ja siitä riippumatta?
- 4) Onko [perusoikeuskirjan] 48 artiklan 1 kohdassa vahvistettua syyttömyysolettamaa, perusoikeuskirjan 48 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua puolustautumisoikeuksien takaamista ja tehokkuusperiaatetta tulkittava siten, että ne sallivat pääasiassa kyseessä olevien kaltaiset kansalliset säännöt, joissa
- a) vahvistetaan oletama, jonka mukaan omaisuus, jonka alkuperää ei voida vahvistaa tai jonka alkuperästä ei ole näyttöä, on luonteeltaan rikollista ([menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain] 1 §:n 2 momentti)
 - b) vahvistetaan oletama, jonka mukaan on todennäköisiä syitä epäillä, että omaisuus on hankittu lainvastaisesti ([menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain] 21 §:n 2 momentti)

- c) käännetään todistustaakka omaisuuden alkuperästä ja sen hankintaan käytetyistä varoista asettamalla se tutkinnan kohteena olevalle henkilölle ja myös kolmansille osapuolille, joiden ei ole esitettävä näyttöä oman omaisuutensa alkuperästä vaan sen entisen omistajan omaisuuden alkuperästä myös silloin, kun omaisuus on hankittu vastikkeellisesti
 - d) vahvistetaan 'varallisuudessa ilmenevä epäsuhta' ainoaksi ja ratkaisevaksi todisteeksi siitä, että kyse on lainvastaisesti hankitusta omaisuudesta
 - e) käännetään todistustaakka asettamalla se kaikille asianomaisille eikä ainoastaan tuomitulle henkilölle myös ennen tuomitsemista tai siitä riippumatta
 - f) sallitaan oikeudellis-taloudellisen tutkintamenetelmän ja sellaisen analyysin soveltaminen, johon oletama kyseisen omaisuuden lainvastaisuudesta ja arvosta perustuu, jolloin tämä oletama sitoo asian ratkaisevaa tuomioistuinta ilman, että se voi harjoittaa täysimääräistä valvontaa kyseisen menetelmän sisällön ja soveltamisen osalta?
- 5) Onko [direktiivin 2014/42] 5 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se sallii sen, että kansallisessa lainsäädännössä voidaan korvata vaatimus epäillä todennäköisin syin (menettelyssä esitettyjen ja kansallisen tuomioistuimen arvioimien seikkojen perusteella) sitä, että omaisuus on peräisin rikollisesta toiminnasta, olettamalla, jonka mukaan omaisuuden arvonnousu perustuu lainvastaisuuteen yksinomaan sillä perusteella, että arvonnousu on suurempi kuin tietty kansallisessa lainsäädännössä vahvistettu määrä (esimerkiksi 75 000 euroa kymmenessä vuodessa)?
- 6) Onko [perusoikeuskirjan] 17 artiklassa vahvistettua omaisuudensuojaa tulkittava unionin oikeuden yleisenä periaatteena siten, että se sallii pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen kansallisen lainsäädännön, jossa
- a) vahvistetaan oletama, joka ei ole kumottavissa ja joka koskee lainvastaisesti hankitun omaisuuden sisältöä ja laajuutta ([menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain] 63 §:n 2 momentti)
 - b) vahvistetaan oletama, joka ei ole kumottavissa, omaisuuden hankintaa ja siitä määräämistä koskevien oikeustoimien pätemättömydestä ([menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain] 65 §) tai
 - c) rajoitetaan [menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain] 76 §:n 1 momentissa säädetyllä menettelyllä sellaisten kolmansien osapuolten oikeuksia saada tietoa asiasta, joilla on itsenäinen oikeus tai jotka vaativat itsenäistä oikeutta omaisuuteen, jota menetetyksi tuomitseminen koskee?
- 7) Onko [direktiivin 2014/42] 6 artiklan 2 kohdan ja 8 artiklan 1–10 kohdan säännöksillä välitön oikeusvaikutus siltä osin kuin niissä säädetään takeista ja suojalausekkeista, jotka koskevat henkilöitä, joita omaisuuden menetetyksi tuomitseminen koskee, tai vilpittömässä mielessä toimivia kolmansia osapuolia?"

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

- 23 Konfiskaatiolautakunta esittää, että ennakkoratkaisukysymyksiin annettavalla vastauksella ei ole merkitystä pääasian ratkaisun kannalta, koska direktiiviä 2014/42 ei voida soveltaa tällaisessa riita-asiassa, ja että ennakkoratkaisupyynnö on näin jätettävä tutkimatta. Lautakunnan mukaan vaatimus omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta perustuu rikoslain 282 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Tätä rikosta ei kuitenkaan ole mainittu direktiivin 2014/42 3 artiklassa, jossa määritellään direktiivin soveltamisala.

- 24 Tämän osalta on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämällä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (tuomio 24.6.2008, Commune de Mesquer, C-188/07, EU:C:2008:359, 30 kohta ja tuomio 19.3.2020, Agro In 2001, C-234/18, EU:C:2020:221, 43 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 25 Kun, kuten käsiteltävässä asiassa, ei ole ilmeistä, että unionin säännöksen tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, väite, jonka mukaan kyseistä säännöstä ei sovelleta pääasiassa, ei liity ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamiseen vaan se koskee esitettyjen kysymysten aineellista arviointia (tuomio 19.3.2020, Agro In 2001, C-234/18, EU:C:2020:221, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 26 Ennakkoratkaisupyynnön voidaan näin ollen ottaa tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 27 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee asiallisesti sitä, onko direktiiviä 2014/42 tulkittava siten, että sitä sovelletaan jäsenvaltion lainsäädäntöön, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin määrää lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi menettelyssä, jossa ei ole kyse yhden tai useamman rikoksen toteamisesta, tai tällaisen menettelyn jälkeen.
- 28 Aluksi on todettava, että ennakkoratkaisupyynnön mukaan rikokset, joista ZV:tä syytetään, kuuluvat direktiivin 2014/42 3 artiklan a alakohdassa mainitussa yleissopimuksessa tarkoitettun rikoksen käsitteen alaan, toisin kuin teot, joista oli kyse 19.3.2020 annetussa tuomiossa Agro In 2001 (C-234/18, EU:C:2020:221, 47 kohta) kyseessä olleessa tapauksessa.
- 29 Sillä, että tietyt asian osapuolet ovat unionin tuomioistuimessa esittäneet, etteivät kyseiset rikokset todellisuudessa kuulu kyseisen yleissopimuksen soveltamisalaan ja että pääasian tosiseikat tapahtuivat ennen direktiivin 2014/42 voimaantuloa tai ennen sen täytäntöönpanolle asetetun määräajan päättymistä, ei voida kyseenalaistaa tätä peruslähtökohtaa.
- 30 Koska unionin tuomioistuin ei voi edellä 24 kohdassa lainatun oikeuskäytännön mukaan tarkastaa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen määrittämien oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen paikkansapitävyyttä, sen on lähdeittävä siitä, että kyseistä direktiiviä voidaan soveltaa pääasiassa.

- 31 Tästä huolimatta on kuitenkin tarkasteltava sitä, onko direktiivillä 2014/42 säädetty sellaisesta rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn menetetyksi tuomitsemisesta, josta jäsenvaltion tuomioistuin määrää menettelyssä, jossa ei ole kyse yhden tai useamman rikoksen toteamisesta, tai tällaisen menettelyn jälkeen.
- 32 Tätä silmällä pitäen on muistutettava, että direktiivi 2014/42 perustuu EUT-sopimuksen kolmannen osan V osaston 4 luvun, jonka otsikko on ”Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa”, määräyksiin ja erityisesti SEUT 82 artiklan 2 kohtaan ja SEUT 83 artiklan 1 kohtaan.
- 33 Näissä määräyksissä Euroopan parlamentille ja Euroopan unionin neuvostolle annetaan oikeus vahvistaa vähimmäissäännöt silloin, kun tämä on tarpeen yhtäältä tuomioiden ja oikeusviranomaisten muiden päätösten vastavuoroisen tunnustamisen sekä poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön helpottamiseksi rajatylittävissä rikosasioissa ja toisaalta rikosten ja seuraamusten määrittelemiseksi, kun kyse on erittäin vakavasta rikollisuudesta, joka on rajatylittävää tekojen luonteen tai vaikutusten tai sen vuoksi, että niiden torjumiseen yhteisin perustein on erityinen tarve.
- 34 Todettakoon tähän liittyen, että vaikka rikoksen tekovälaineet tai rikoshyöty tai näiden arvoa vastaava omaisuus pitäisi voida tuomita menetetyksi, direktiivin johdanto-osan 15 perustelukappaleesta ilmenee, että tämän pitäisi olla mahdollista vain rikoksesta annetun lainvoimaisen tuomion perusteella, myös silloin kun kyse on asianosaisen poissa ollessa toimitetuissa menettelyissä annetuista lainvoimaisista tuomioista.
- 35 Direktiivin 2014/42 4 artiklan 1 kohdassa edellytetään siis, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta rikoksentekevälaineet ja rikoshyöty tai näiden arvoa vastaava omaisuus voidaan tuomita joko kokonaan tai osittain menetetyksi, edellyttäen, että rikoksesta on annettu lainvoimainen tuomio, joka on voitu antaa myös asianosaisen poissa ollessa toimitetussa menettelyssä.
- 36 Kun näin ollen otetaan huomioon direktiivin 2014/42 tavoitteet, sen säännösten sanamuoto ja asiayhteys, jossa se annettiin, on katsottava, että se on, kuten puitepäätöskin 2005/212, jonka säännösten soveltamisalaa tällä direktiivillä on haluttu sen johdanto-osan yhdeksännen perustelukappaleen mukaan laajentaa, toimi, jolla pyritään velvoittamaan jäsenvaltiot ottamaan käyttöön yhteiset vähimmäissäännöt rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn menetetyksi tuomitsemisen osalta muun muassa rikosoikeudenkäynneissä menettämisseuraamuksista tehtyjen tuomioistuinratkaisujen vastavuoroisen tunnustamisen helpottamiseksi (ks. analogisesti, puitepäätöksen 2005/212 osalta, tuomio 19.3.2020, Agro In 2001, C-234/18, EU:C:2020:221, 56 kohta).
- 37 Direktiivillä 2014/42 ei siis säännellä sellaisten lainvastaisen toiminnan tekovälaineiden tai tällaisesta toiminnasta peräisin olevan hyödyn menetetyksi tuomitsemista, josta jäsenvaltion tuomioistuin määrää menettelyssä, jossa ei ole kyse yhden tai useamman rikoksen toteamisesta, tai tällaisen menettelyn jälkeen (ks. analogisesti tuomio 19.3.2020, Agro In 2001, C-234/18, EU:C:2020:221, 57 kohta). Tällaiseen menetetyksi tuomitsemiseen ei nimittäin sovelleta direktiivissä 2014/42 sen 1 artiklan 1 kohdan mukaisesti vahvistettuja vähimmäissääntöjä, ja sitä koskevat säännökset kuuluvat näin ollen sen johdanto-osan 22 perustelukappaleessa mainittuun jäsenvaltioiden toimivaltaan säätää kansallisessa oikeudessaan laajemmista valtuuksista.

- 38 Käsiteltävässä tapauksessa ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vireillä oleva menettämisseuraamusmenettely on luonteeltaan siviilioikeudellinen ja sen rinnalla on kansallisessa oikeudessa voimassa rikosoikeudellista menetetyksi tuomitsemista koskeva säännöstö. On totta, että menetetyksi tuomitsemisesta vuonna 2012 annetun lain 22 §:n 1 momentin mukaan konfiskaatiolautakunta panee vireille tällaisen menettelyn, kun se saa tiedon siitä, että henkilöä syytetään tietyntyyppisistä rikoksista. Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee kuitenkin, että kyseisen lain säännösten mukaan tämä menettely, jossa keskitytään yksinomaan omaisuuteen, joka on väitetysti hankittu lainvastaisesti, toteutetaan riippumattomasti mahdollisesta rikosoikeudellisesta menettelystä, joka on pantu vireille kyseessä olevien rikosten oletettua tekijää vastaan, sekä tällaisen menettelyn lopputuloksesta, erityisesti tämän mahdollisesta tuomitsemisesta (tuomio 19.3.2020, Agro In 2001, C-234/18, EU:C:2020:221, 60 kohta).
- 39 Näin ollen on katsottava, että ratkaisua, joka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tehtävä pääasiassa, ei tehdä menettelyssä, jossa on kyse yhden tai useamman rikoksen toteamisesta, tai tällaisen menettelyn jälkeen. Menetetyksi tuomitseminen, josta se voi määrätä tutkittuaan käsiteltäväkseen saamansa kanteen, ei myöskään riipu asianomaisen henkilön rikostuomiosta. Tällainen menettely ei siis kuulu direktiivin 2014/42 soveltamisalaan (ks. analogisesti tuomio 19.3.2020, Agro In 2001, C-234/18, EU:C:2020:221, 61 kohta).
- 40 Tätä tulkintaa ei horjuta 14.1.2021 annettu tuomio Okrazhna prokuratura – Haskovo ja Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8), jossa unionin tuomioistuin otti huomioon puitepäätöksen 2005/212. Käsiteltävä pääasia eroaa näet tuossa tuomiossa kyseessä olleesta tapauksesta, koska siinä kyseessä olleesta omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta säädettiin rikoslaissa, sen soveltaminen liittyi kyseisen rikoksen tekemiseen eli kyseisessä asiassa salakuljetukseen ja asianomainen henkilö oli tuomittu kyseisestä rikoksesta.
- 41 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että direktiiviä 2014/42 on tulkittava siten, ettei sitä sovelleta jäsenvaltion lainsäädäntöön, jossa säädetään, että kansallinen tuomioistuin määrää lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta menettelyssä, jossa ei ole kyse yhden tai useamman rikoksen toteamisesta, tai tällaisen menettelyn jälkeen.

Toinen, kolmas, viides ja seitsemäs kysymys

- 42 Ensimmäiseen kysymykseen annettu vastaus huomioon ottaen toiseen, kolmanteen, viidenteen ja seitsemänteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Neljäs ja kuudes kysymys

- 43 Neljännellä ja kuudennella kysymyksellään, joita on syytä tarkastella yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta tulkitsemaan perusoikeuskirjaa ja erityisesti sen 17 ja 48 artiklaa.
- 44 Perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjan määräykset koskevat jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun ne soveltavat unionin oikeutta, ja vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kyseisessä artiklassa tarkoitettu käsite ”unionin oikeuden soveltaminen” edellyttää unionin oikeuden toimen ja kyseessä olevan kansallisen toimenpiteen

välillä yhteyttä, joka ei perustu pelkästään kyseisten alojen läheisyyteen tai niiden välisiin epäsuoriin vaikutuksiin, unionin määrittämien arviointiperusteiden mukaisesti (tuomio 22.4.2021, Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, 37 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 45 Kuten edellä 41 kohdassa on todettu, käsiteltävässä tapauksessa kyseessä oleva menettämisseuraamusmenettely ei kuulu direktiivin 2014/42 soveltamisalaan, joten kyseistä menettelyä sääntelevällä Bulgarian lainsäädännöllä ei voida katsoa sovelletun unionin oikeutta.
- 46 Koska perusoikeuskirjaa ei näin ollen voida soveltaa pääasiassa kyseessä olevaan oikeusriitaan, unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa vastata neljänteen ja kuudenteen kysymykseen (ks. vastaavasti määräys 2.7.2020, S.A.D. Maler und Anstreicher, C-256/19, EU:C:2020:523, 32–34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

Oikeudenkäyntikulut

- 47 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Rikoksentekevälaineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa 3.4.2014 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2014/42/EU on tulkittava siten, ettei sitä sovelleta jäsenvaltion lainsäädäntöön, jossa säädetään, että kansallinen tuomioistuin määrää lainvastaisesti hankitun omaisuuden menetetyksi tuomitsemisesta menettelyssä, jossa ei ole kyse yhden tai useamman rikoksen toteamisesta, tai tällaisen menettelyn jälkeen.

Allekirjoitukset